

ABC de la Violència Masclista, obrim el meló?

Grup de Treball de
Violències Masclistes i Atenció Primària

Manel Recasens, Margarita Vidal

Violència masclista

Tot acte de violència exercit sobre el sexe femení que té o pugui tindre com a resultat **un dany o patiment físic, sexual o psicològic** per a la dona, així com les amenaces d'aquests actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant si es produeix a la **vida pública com a la vida privada**.

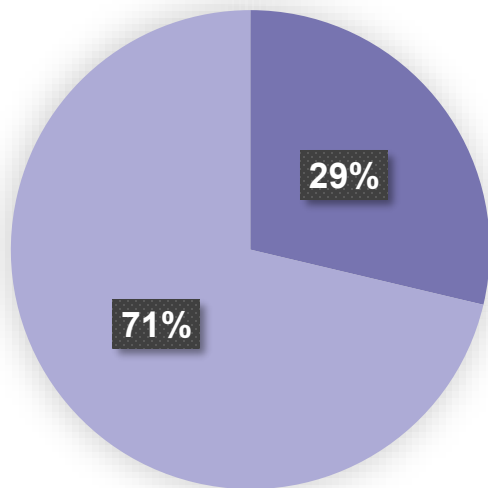
Resolució de les **Nacions Unides** de 1993

Violència masclista

1. Perspectiva interseccional
2. Nous subjectes protegits
3. Noves formes de violència: obstètrica, digital, de segon ordre i vicària.
4. Nous àmbits de la VM: digital i institucional (manca de diligència deguda)
5. Obligacions en recerca
6. Protecció i responsabilitat institucional

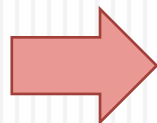
Dades sobre VM

Període de referència: **tota la vida**

■ Mujeres víctimas ■ Mujeres no víctimas

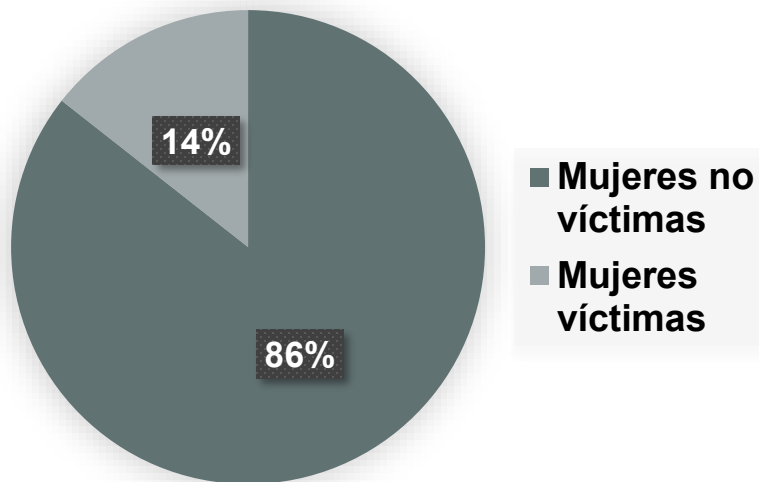
Del **total de dones residents a Espanya** que tenen **entre 16 i 74 anys** i que han tingut cap parella vegada a la seva vida, s'estima que:

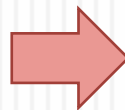
El **28,7% (4.806.054 dones)** han estat víctimes alguna vegada a la seva vida d'algun tipus de violència a la parella

Dades sobre VM

Període de referència: **tota la vida**

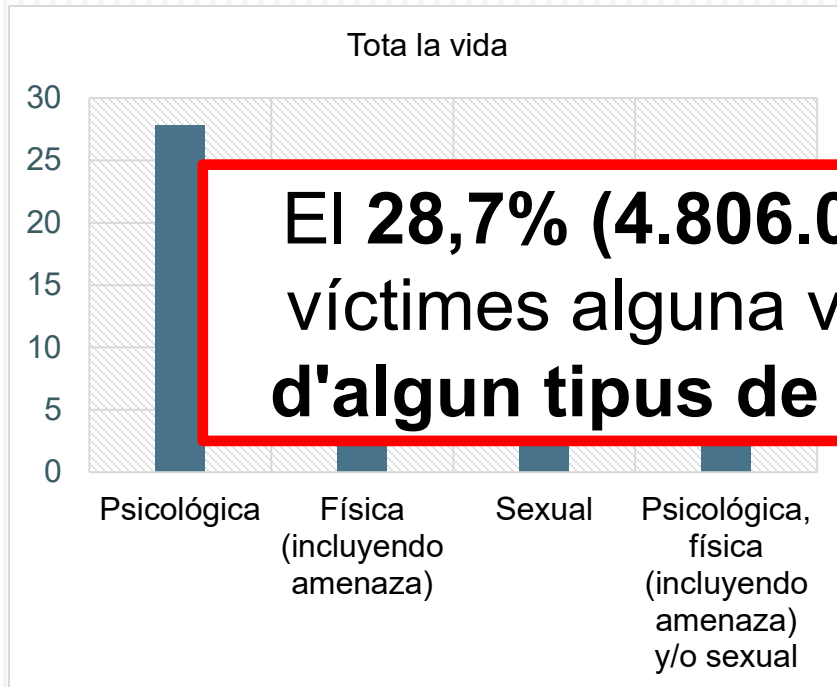
Del **total de dones** residents a Espanya que tenen **entre 16 i 74 anys** i que han tingut parella alguna vegada a la seva vida, s'estima que:

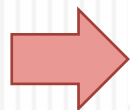
El **14,4% (2.399.404 dones)** han estat **víctimes alguna vegada a la seva vida de violència física** (incloent-hi amenaces) **i/o sexual** a la parella.

Dades sobre VM

Del **total de dones** residents a Espanya que tenen **entre 16 i 74 anys** i que han tingut parella alguna vegada a la seva vida, s'estima que:

El 28,7% (4.806.054 dones) han estat víctimes alguna vegada a la seva vida d'algun tipus de violència a la parella

El **27,8% (4.646.050)** ha patit **violència psicològica** a l'àmbit de la parella, en algun moment de la seva vida

Dades sobre VM

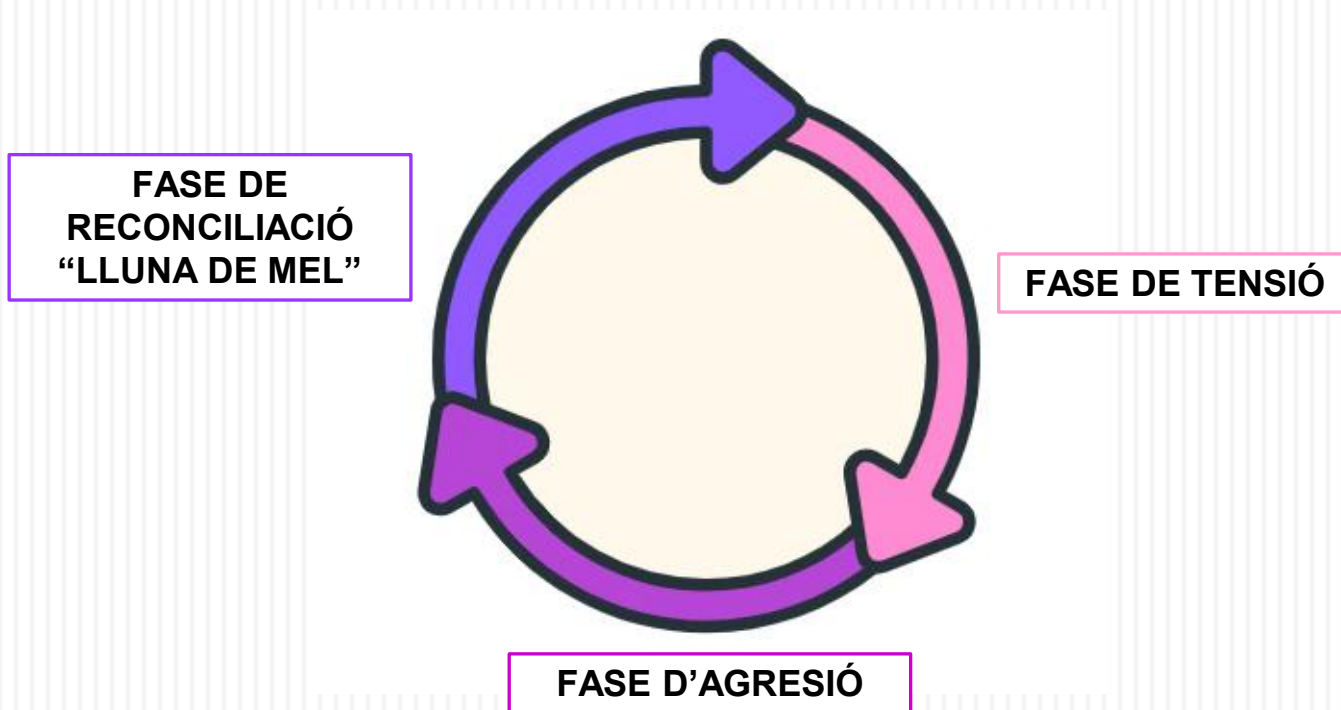

2025

Dones víctimes mortals per VM a Espanya a mans de les parelles o exparelles

Cicle de la violència

La dona víctima-supervivent

La dona víctima-supervivent

L'única afirmació possible és:

No hi ha cap perfil de dona víctima de violència.

Qualsevol dona pot patir violència masclista sense condicionants prèvis

L'home que exerceix violència

L'ú

Un hombre asesina a su pareja tras arrastrarla con su coche en Madrid

Un

El detenido se dio a la fuga, aunque poco después regresó al lugar de los hechos y se entregó a la Policía.

ta

la viua

U

El Ministerio de Igualdad confirma que se trata de un crimen de violencia machista, el quinto en lo que llevamos de año en la Comunitat Valenciana

u

e

El detenido acumulaba tres sentencias por delitos de amenazas, malos tratos y quebrantamiento contra la asesinada entre agosto de 2021 y marzo de 2022

- ▶ Las dos asesinadas, pareja y expareja del supuesto autor de los hechos, han sido halladas en Rubí y Castellbisbal
- ▶ El 016 es el teléfono de atención a víctimas, es gratuito y no deja huella en la factura

Entra a la consulta
d'Urgències la Mireia de 36
anys

Explica **otàlgia de 24 hores**
d'evolució

Se la nota preocupada
perquè creu que **li ha sortit**
una mica de sang per
l'orella

- *Hola Mireia, què tal? Sóc el Manel, el metge d'urgències, en què et puc ajudar?*

- *Doncs res, que em fa mal l'oïda i crec que surt sang*

- *Has estat refredada aquests dies? Has tingut tos, mucositat, febre...?*

- *No, no! M'he trobat bé*

El Dr. Recasens agafa l'otoscopi i observa a l'oïda dreta: **CAE amb restes hemàtiques**, així com **perforació timpànica**

- *Ostres, doncs sí que sembla que hi ha sang! A més tens el timpà perforat.*
- *Em crida l'atenció que tinguis el timpà perforat i amb sang sense haver estat refredada... Segur que no t'has donat cap cop?*

Aleshores, la Mireia, comença a plorar i explica que s'ha barallat amb el seu xicot

Habilitats comunicatives: Com ho fem a la consulta?

Visitar a la dona
sola

Empatia

Observar

Confidencialitat

Respectar el **ritme**
de la dona

Permetre i afavorir
el **relat espontani**

Posicionar-se

Creure i recolzar

Habilitats comunicatives: “tips” per la consulta

Com et sents?

Quines opcions tens?

Per on vols començar?

Que tens pensat fer?

Que és el que més
et preocupa?

Que és el pitjor que
podria passar?

Que vols dir amb...?

Com t'agradaria comunicar-li
a ell/ella?

Com et farà sentir?

- *Gràcies Mireia per explicar-m'ho. Si et sembla, continuem amb l'exploració*

Durant l'exploració, el Manel, es fixa que la Mireia presenta també una esgarrapada al braç dret i diferents hematomes en diferents fases d'evolució

Lesions físiques

- **Bilaterals, patró central** (al cap, coll, tòrax i abdomen)
- Equimosi, fractures, laceracions, etc. a la regió dorsal: **No oblidem la possibilitat d'agressió sexual en dones amb agressions físiques**
- **Fractures** dels ossos nasals, les dents i la mandíbula
- **Esquinçament** del lòbul de l'orella / **perforació timpànica**
- Lesions en **diferents estats de curació**
- **Lesions antigues** (cicatritus, fractures antigues a RX...)

Lesions diferides

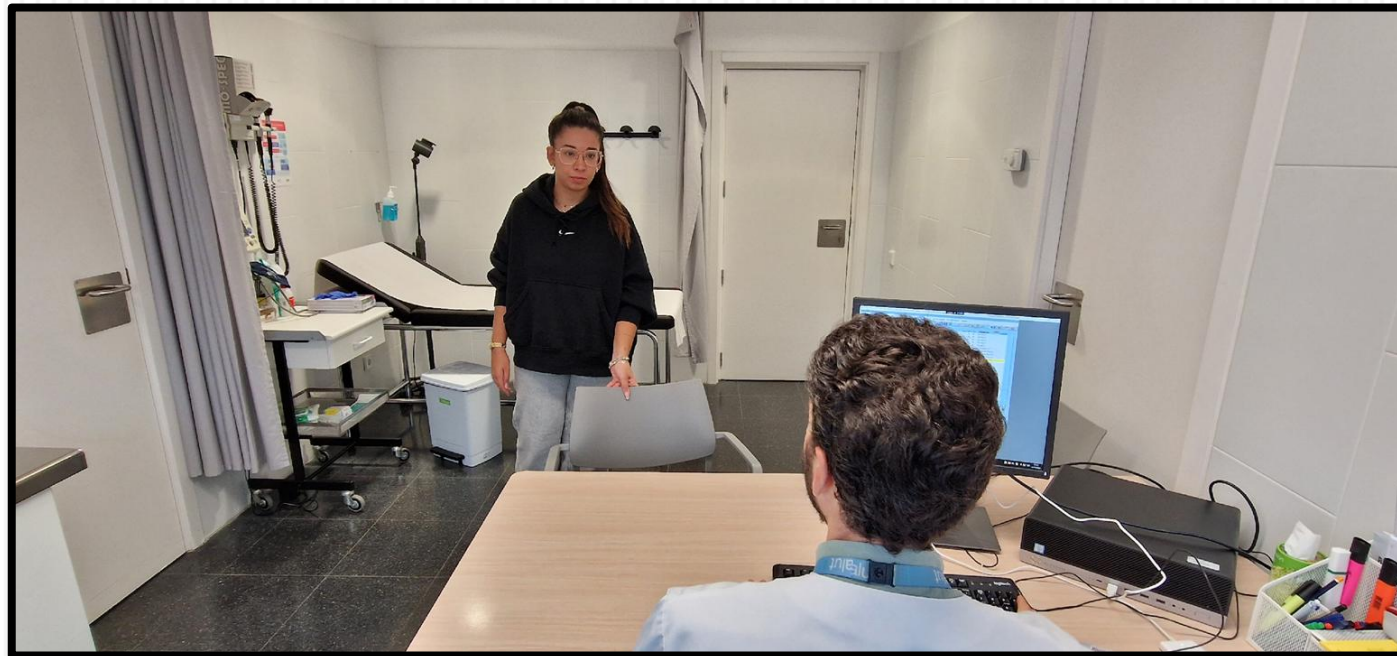
- Danys cerebrals similars a **“shaken baby”**
- **Síndrome de la boxa**
- **Embaràs no desitjat / avortament**
- **ETS**
- Dones ancianes: **disminució de l'autonomia i deteriorament cognitiu.**

Lesions psíquiques

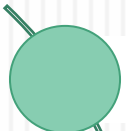
- **Confusió i desorientació, amnèsies selectives**, disminució del rendiment, aïllament i angoixa
- **Síndrome d'estrès posttraumàtic**
- **Depressió** (intent autolític en maltractament cronificat)
- Sentiments de **culpa, resignació, confusió o dubtes de les seves idees o percepcions**, manca de control de la seva vida, por a tornar-se boja.
- **Dificultats de concentració, d'escolta, incontinència verbal, ambivalència cap a l'agressor, percepció del món extern com a hostil, hipervigilància, impotència, ús freqüent de la queixa, temor, indefensió, desconfiança**

- Les teves ferides i el teu patiment m'expliquen molt bé la història.
Necessito tenir més informació per fer-me càrrec, si et sembla bé, et faré
unes preguntes

- D'acord

Valoració del risc

Percepció per part de la dona de **perill** per a la seva vida o integritat física i/o la dels fills

Antecedents de **lesions físiques greus**

Amenaça o assetjament malgrat estar separats

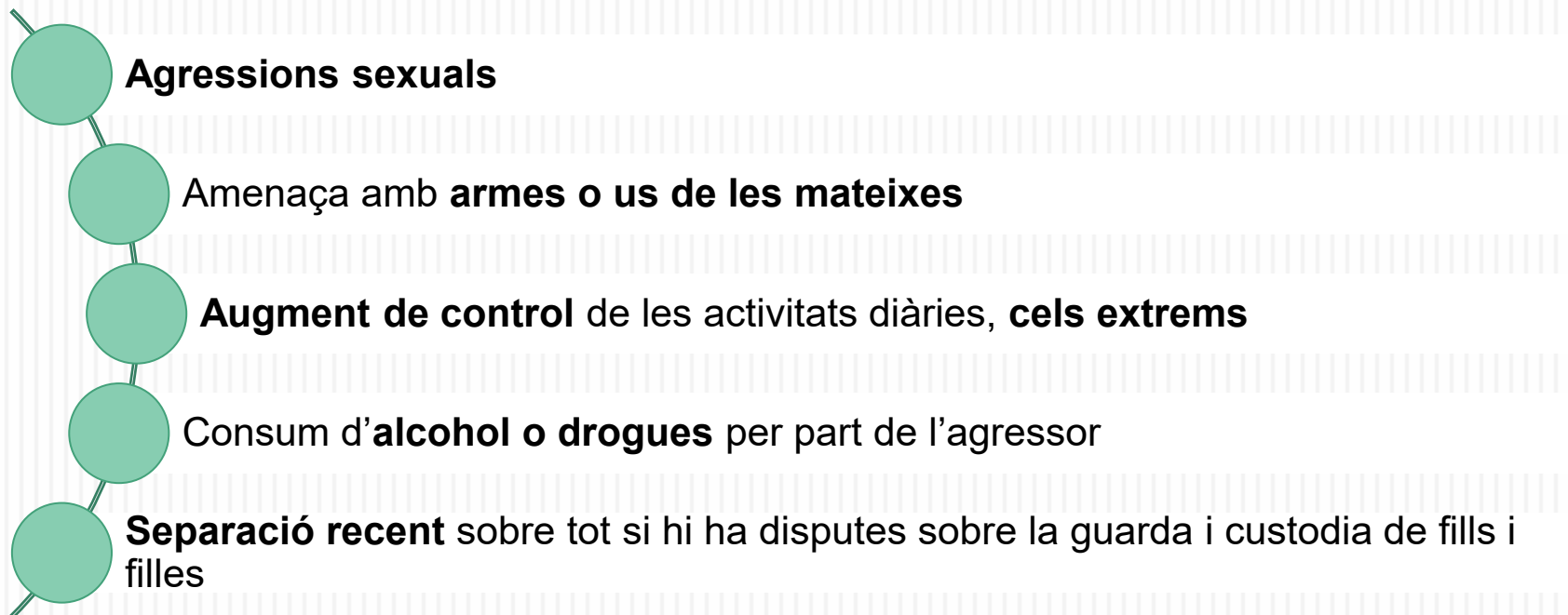

Augment de la intensitat y freqüència de la violència

Agressions **durant l'embaràs**

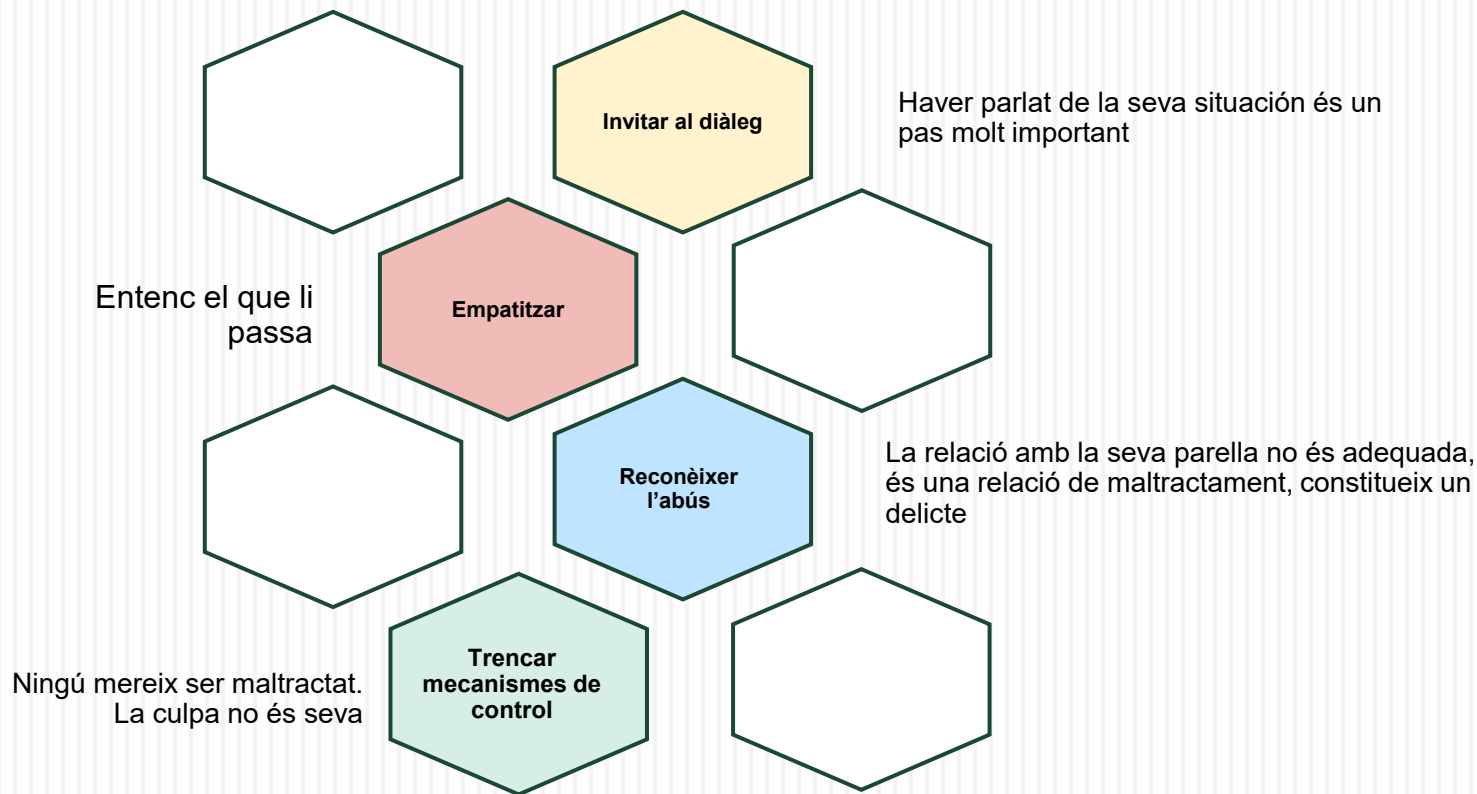
Valoració del risc

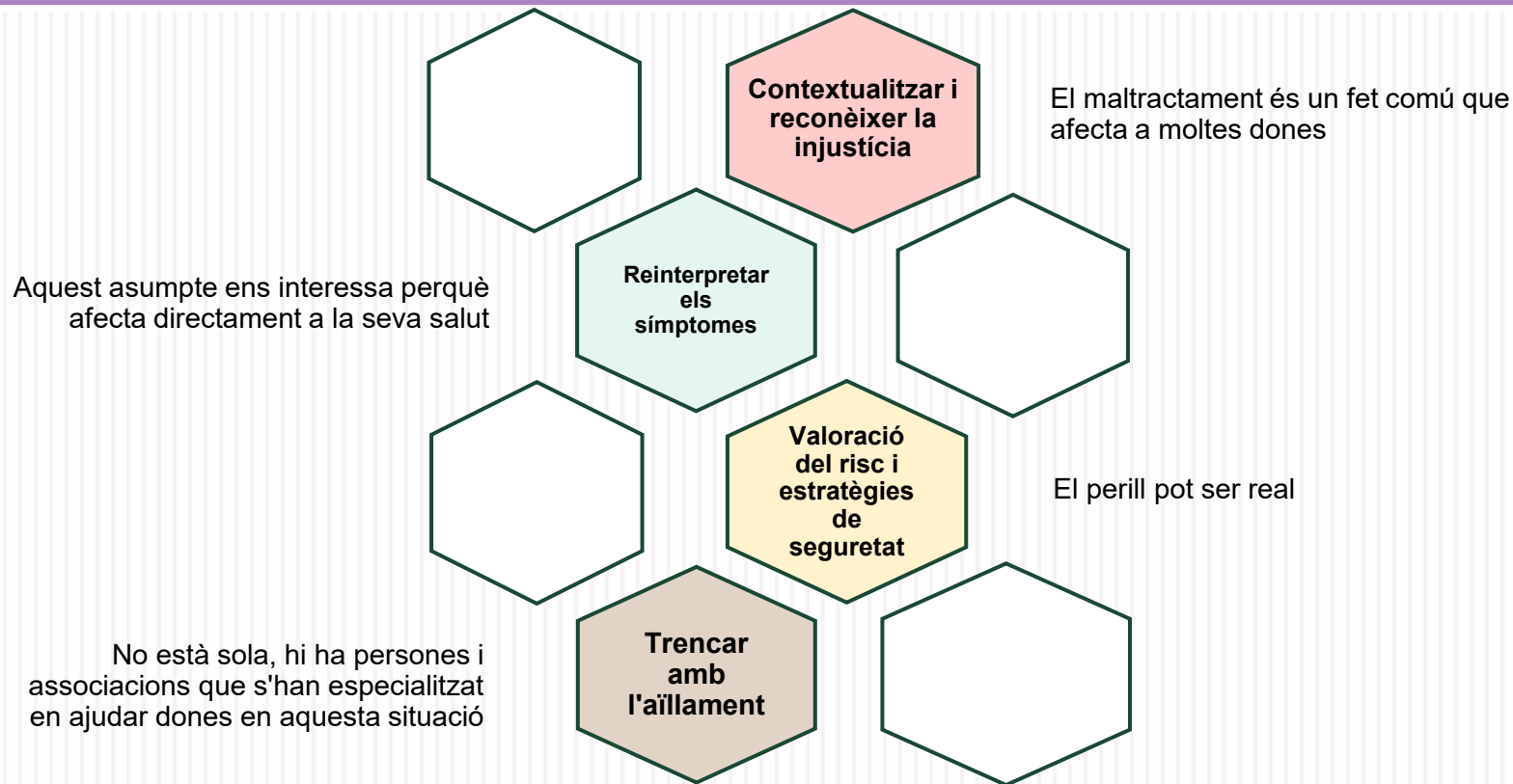
- Amb el que m'has explicat Mireia, crec que estàs patint violència masclista i en cap cas està justificat tot el que estàs vivint...

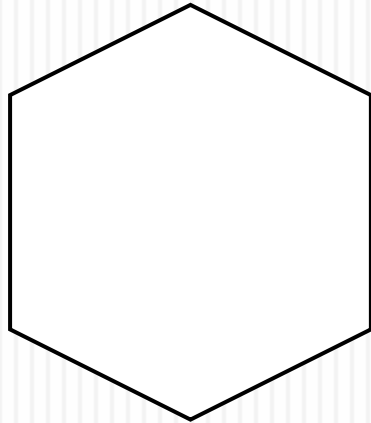

Paquet de mínims

Paquet de mínims

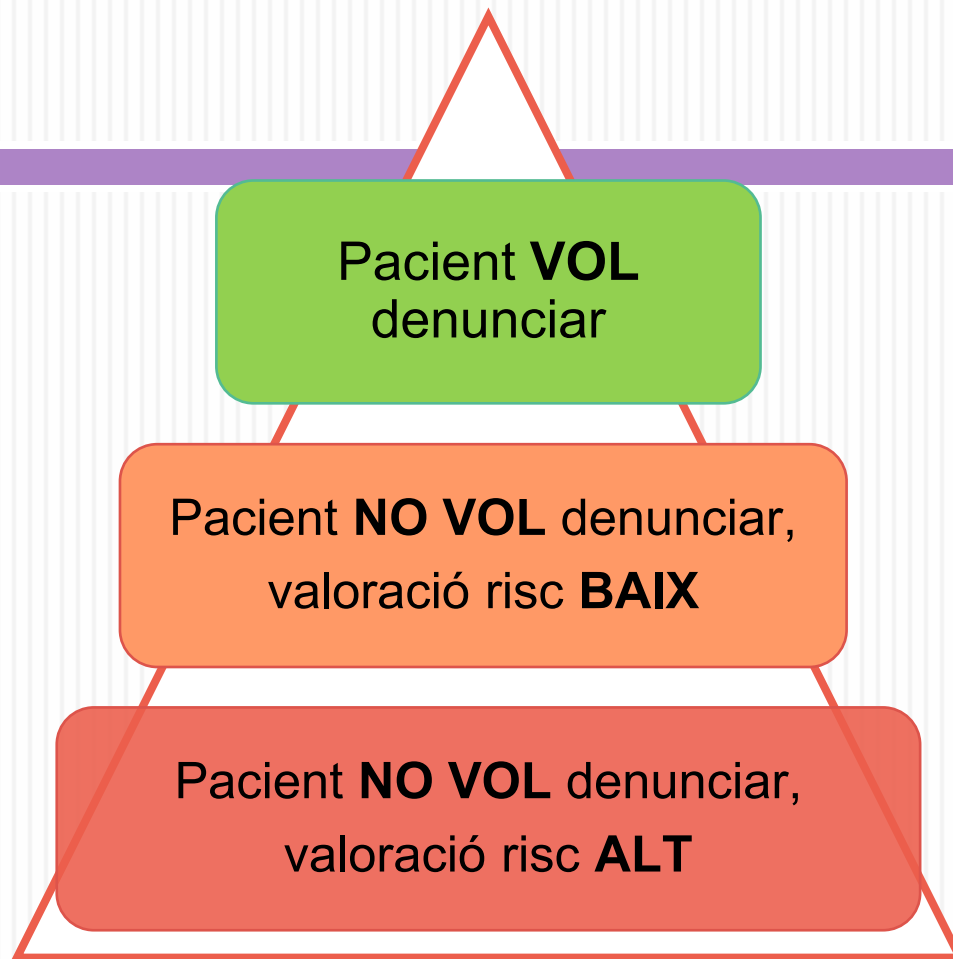

**Empoderament
Evitar victimizació**

**Respectarem
les seves
decisions**

- Com vols que procedim ara? Has pensat a denunciar-ho?

Pacient VOL denunciar

Comunicat de lesions

Comunicat de lesions

Comunicat de lesions d'urgències

- A omplir a les primeres 24h
- **OBLIGATORI** (sobretot si hi ha lesions o risc vital). En compliment de la llei d'enjudiciament criminal
- Comunicació de fet penal
- Document a part de l'informe d'atenció mèdica

Comunicat al jutjat/fiscalia

- **No urgent**
- Informe detallat sobre efecte de la violència (cronicitat)
- No cal que ho faci el metge (ho pot fer treball social)

Ordre de protecció

- S'acostuma a tramitar a l'àmbit policial/judicial

Comunicat de lesions

Risc Vital Elevat

Què és un comunicat de lesions

- És la comunicació dels fets clínics.
- Una sospita o denúncia de delictes.
- No és un document públic: va destinat al jutge i forense

La dona declara patir per la seva vida
La seva parella és violent amb fills i filles
La seva parella es mostra violenta amb altres persones.
Amenaces de suïcidi, matar-la o matar als fills
Intensificació dels episodis de violència
Parella abusa de drogues que empitjoren l'agressivitat
La dona te pensat abandonar-lo o divorciar-se
La parella sap que la dona ha demanat ajuda
La parella o exparella la segueix o assetja
La dona ha denunciat anteriorment lesions greus
La parella ha sotmès a la dona a violència sexual
La parella disposa d'armes a casa
La parella o exparella amenaça a amistats/familiars

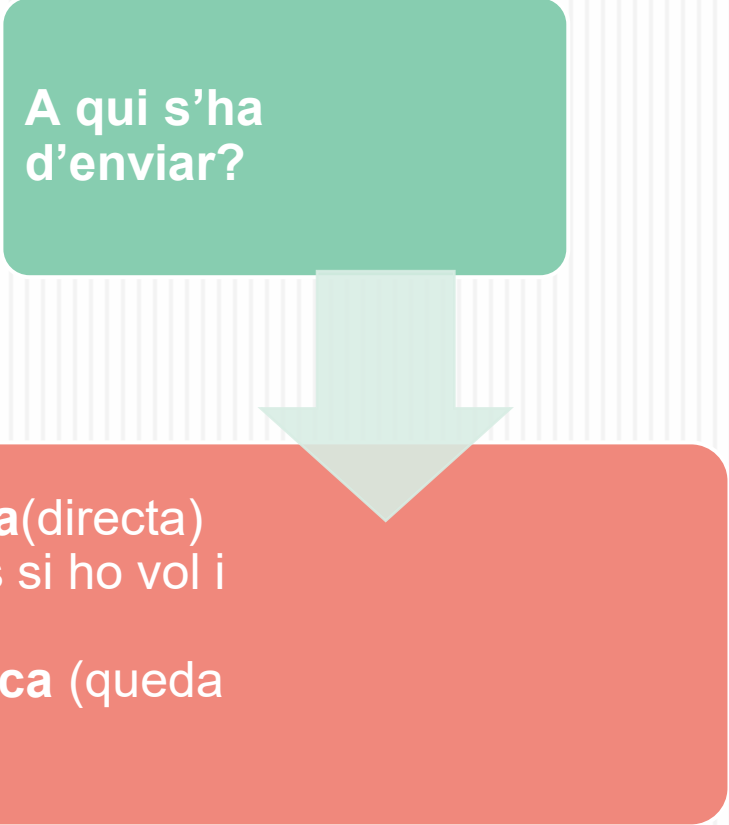
Quan s'ha de fer?

En el moment de sol·licitud d'atenció urgent o sempre a Risc Vital

En la presència de lesions*

Comunicat de lesions

A qui s'ha d'enviar?

- **Jutjat de Guàrdia**(directa)
- **A la dona** (només si ho vol i valorant el risc)
- **A la historia clínica** (queda gravat directament)

Dades del Comunicat

Data comunicat : 10/10/2024

Data dels fets :

Hora dels fets:

Títol :

Localitat dels fets:

Adreça dels fets:

Motiu

☐ Accident de trànsit

☐ Agressió

☐ Intoxicació

☐ Autoagressió/Autòlisi

☐ Accident casual/fortuït

☐ Accident laboral

☐ Altres

Descripció d'altres :

Arribada:

☐ Mossos d'Esquadra

☐ Guàrdia Civil

☐ Policia Local

☐ Policia Nacional

☐ Mitjans Propis

☐ Transport Públic

Assistència realitzada amb presència de Forces de L'Ordre Públic: ☐ Si ☐ No

Presència d'altres: ☐ Si ☐ No

Descripció d'altres :

Informe mèdic

Parentiu amb l'agressor/a:

Gènere de l'agressor/a: ☐ Home

☐ Dona

☐ Altres / no especificat

Relat del pacient

Descripció de les lesions

Diagnòstic:

Pronòstic:

☐ Lleu

☐ Reservat

☐ Greu

☐ Molt greu

Dades del destí

Destinació:

☐ Domicili

☐ Hospital

☐ Derivació a un altre centre sanitari

Recomanacions/

Observacions

Esborrar

Guardar

Signar i Enviar

Visualitzar

Imprimir

Sortir

Com omplir un comunicat de lesions

Paraules textuais de la dona, entre comillat

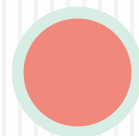

Especificar:

Títol: Violència masclista

Amb què ha estat agredida
Nom i relació amb el presumpte agressor

Si conviu amb ell o no

Descripció detallada de les lesions físiques i psicològiques:

Important exploració física completa per cercar altres lesions

Especificar la situació emocional i possible simptomatologia de la dona a la consulta

Deixar constància de la voluntat de denunciar o no de la dona a la historia clínica

Antecedents de maltractament físic, psicològic i/o sexual i especificar des de quan

Que passa quan enviem un CL?

No denuncia	Si denuncia
El jutjat fa una consulta a les FFSS, s'obre una investigació: - Si no hi ha denúncia: es fa una investigació i la diligència queda registrada al jutjat i FFSS	• Serà cridada a declarar • FFSS aniran al domicili • Detenció agressor • Visita a aprox 72h • Jutge farà imposició de mesures segons el cas

Pacient NO VOL denunciar i valoració del risc BAIX

Sovint **la dona té raó** i si ens precipitem al procés, podem posar-la en perill.

Confiar amb la dona

De vegades la dona no es vol separar del maltractador sinó que finalitzi la relació violenta. La nostra comunicació a la justícia la pot **revictimitzar**. És primordial **acompanyar** la dona a iniciar un procés de canvi

Pacient NO VOL denunciar i valoració del risc ALT

Si el perill sembla greu o imminent o bé s'han produït lesions físiques...

Si la nostra atenció és amb caràcter urgent...

O bé si es donen circumstàncies especialment complexes:

- **Disminució de la capacitat mental de la dona.**
- **Agressió o amenaces d'agressió contra els fills i les filles o altres dades de perill imminent.**
- **Situacions de victimització molt important**

Comunicar a la dona el nostre deure amb la justícia i la nostra impressió de perill i allò que es derivarà del nostre informe

Margarita és adjunta de primer any.

Des de fa 6 mesos ha iniciat la seva nova aventura a un poble a les afores de Barcelona.

Avui acudeix a la consulta Carmen, una dona de 72 anys que Margarita ja ha visitat en dues ocasions.

- Hola Carmen, en què et puc ajudar avui?

- Ai, Doctora, em trobe fatal. Has de pujar-me el Diazepam, perquè aquest ja no em fa efecte. Soc immune.

- Però Carmen, veig que ja tens posat a la recepta dos comprimits de Diazepam al día, a més... des de fa més de 10 anys!!

- És igual, és que no dormo. Entre que he de recollir als nets de l'escola, fer-li el menjar al meu home, netejar la casa... estic molt nerviosa Doctora. Posim el Diazepam..

- A més, m'he fixat que has vingut en dues ocasions a Urgències per mareig, no serà el Diazepam? Com és que no has vingut a les meves consultes?

- *Què va, què va a ser el Diazepam! Ai no sé, és que al meu marit no li agrada que vinga molt al metge...*
- *I, per què estàs més nerviosa? Què ha passat alguna cosa?*
- *Ja saps que Diego té molt de caràcter..*

- **Presentació NO explícita:** malestar psíquic, polifreqüentació, somatització, símptomes físics “poc específics” ... *Son els més freqüents*
- **Presentació “aguda”:** lesions físiques, abus sexual, conducta autolítica, crisi d’ansietat
- **Queixes somàtiques o alteracions conductuals en els fills / les filles**
- Malestar en relació a **la salut sexual i reproductiva**
- Presentacions a través de **problemàtica social**

Qualsevol tipus de violència pot manifestar-se de forma no explícita

Inclús en el cas de què la **violència hagi finalitzat**, si la dona ha pogut elaborar el procés, **pot seguir manifestant símptomes** relacions amb la situació de maltractament que ha patit

La lesió... és freqüent

- **Síntoma**

- **Síntoma**

- **Síntoma**

Exploracions complementàries
poc concloents i escasa
resposta a fàrmacs prescrits

A la consulta hem de tenir en compte que:

De vegades, la dona, **NO**
relaciona el patiment amb el maltracte... e parlar

La pacient **no acostuma a relacionar** el patiment actual
a

però nosaltres tampoc!

La situació de maltracte i els símptomes poden **no tenir**
relació amb el temps

*- Què vols dir en que té molt de caràcter, Carmen? T'ha cridat?
T'ha aixecat la mà? Tot això no m'ho havies comentat mai...*

Violència física:

Qualsevol acte de **força contra el cos** d'una dona, amb el resultat o risc de produir-li una **lesió física o dany**

Violència psicològica:

Tota conducta que produeix en una dona una **desvaloració o un patiment**, per mitjà **d'amenaques, humiliació, menyspreu, exigència d'obediència o submissió, aïllament...**

Violència sexual:

Qualsevol acte que **atempti contra la llibertat sexual i la dignitat personal** de la dona creant unes condicions o aprofitant-se d'un context que, directament o indirectament, imposin una **pràctica sexual sense tenir el consentiment ni la voluntat de la dona**, independentment del vincle

Abordatge de la violència sexual a l'Atenció Primària

0/ Presentació del document	05
1/ Introducció	06
2/ Dades epidemiològiques sobre violència sexual a Catalunya	07
3/ Conseqüències en la salut de la violència sexual	07
4/ Què fer per atendre una agressió sexual aguda a les consultes d'AP o en serveis d'urgències de recursos no específics.	08
4.1/ Atenció a dones > 16 anys	08
4.2/ Atenció a nenes, nens i adolescents < 16 anys	12
5/ Què fer per atendre una agressió sexual recurrent a les consultes d'Atenció Primària	14
5.1/ Quan la supervivent és la dona	14
5.2/ Quan el/la supervivent és un nen, nena i adolescent	17
5.3/ Atenció específica a l'Adolescent	19
6/ Què fer i no fer en l'entrevista per a l'atenció a la Violència Sexual	21
7/ Bibliografia	22
I/ CICLE DE LA VIOLÈNCIA, segons Lenore E. Walker	25
Recursos per a l'atenció de les Violències Masclistes	25

Violència obstètrica i vulneració de drets sexuals i reproductius:

Impedir o dificultar l'accés a una informació veraç, necessària per a la presa de decisions autònomes i informades

Violència econòmica:

Privació intencionada i no justificada de recursos per al benestar físic o psicològic duna dona

Violència digital:

Actes de violència masclista en línia realitzats amb l'ús de tecnologies, xarxes socials, webs, correus electrònics i sistemes de missatgeria instantània o altres mitjans similars

Violència de segon ordre:

Violència física o psicològica, les represàlies, les humiliacions i la persecució exercides **contra les persones que donen suport a les víctimes** de violència de gènere

Violència vicària:

Qualsevol tipus de violència exercida **contra els fills / les filles** amb la finalitat de provocar un dany psicològic a la mare

Després de comentar-li tot el que ha passat, Margarita revisa els diagnòstics en la història de Carmen: trastorn adaptatiu, insomni, vertigen, múltiples caigudes...

Les conseqüències per a la salut son la **forma d'expressió en la consulta de qualsevol tipus de violència cap a la dona** i constitueixen els **indicadors més importants** que ens permeten la **detecció**

Conseqüències per a la salut

Conseqüències
psicològiques:

- **Síndrome d'estrès posttraumàtic**
- **Ansietat**
- **Depressió**
- **Insomni**
- **Trastorns per somatització**
- **Ideació suïcida**
- **Trastorns dissociatius**
- **Aïllament social**

Conseqüències
físiques:

- **Lesions agudes o cròniques per agressió**
- **Síntomes somàtics crònics**
- **Major prevalença de malalties cròniques**
- **Augment de la mortalitat**
- **Mala salut autopercebuda**

La violencia machista como factor de riesgo cardiovascular

Carolina Calero Blázquez | Mujer, Vida y Libertad | 06 marzo 2023

Está bien establecido que la Violencia Machista (VM) en sus distintas formas, ya sea por parte de la pareja, violencia sexual, mutilación genital o acoso laboral, entre otras, es un condicionante para la salud de las mujeres y de sus hijas e hijos (1, 2) . En la práctica clínica, nos es más fácil percibir las consecuencias derivadas de las lesiones físicas, pero existen más dificultades para detectar los efectos sobre la salud mental, y estamos aún más lejos de tener en cuenta la relación de la VM con las enfermedades crónicas.

Siendo las enfermedades cardiovasculares la primera causa de muerte en mujeres no sólo en nuestro país (3) , también a nivel mundial (4) , y habiendo sufrido algún tipo de violencia en la pareja o expareja a lo largo de su vida casi un tercio (32.4%) del total de mujeres mayores de 16 años residentes en España (5) , es especialmente relevante indagar en la VM como potencial factor de riesgo cardiovascular (RCV).

En concreto cobra importancia en nuestro contexto de Atención Primaria (AP), donde un 25-30% de las pacientes han sufrido VM (6) . Por ello, nuestro objetivo en el siguiente artículo es actualizar la información sobre la relación entre VM y RCV mediante la revisión de la evidencia científica disponible, además de proponer líneas de mejora para la práctica clínica y la investigación relacionada.

“Es decir, en el momento de toma de decisiones ¿cómo incluimos el factor VM? Si la paciente tiene un riesgo del 8% en las tablas comúnmente utilizadas como Score, Framingham o Regicor, **¿deberíamos aumentar ese riesgo si la paciente está en situación de VM? ¿en qué grado? ¿un 10-12%?** Recordemos que esto conlleva consecuencias en distintas recomendaciones, por ejemplo en el inicio o no de fármacos para la dislipemia o la DM y en seguimientos protocolizados de atención. **¿Cómo podemos incluir en la valoración del RCV de las mujeres la información respecto a su situación de VM? Este es un auténtico reto.”**

Conseqüències
sobre la salut
sexual i
reproductiva

- Embaràs no desitjat i IVE
- Patologia obstètrica i perinatal
- Disfuncions sexuals
- Infecció pel VIH i altres MTS

Conseqüències sobre
els hàbits de salut i la
utilització dels serveis
sanitaris:

- **Pitjors conductes** relacionades amb la salut i disminució de la capacitat d'autocura
- **Conductes addictives i de risc**
- **Polimedicació**
- **Augment de la freqüentació**

Conseqüències per a la salut

Efectes **directes** sobre la salut física:

Mort

Lesions agudes per agressió física o sexual

Complicacions immediates de l'embaràs i l'avortament espontani per agressió física

Ansietat, crisi d'angoixa

Intent de suïcidi o suïcidi consumat

Efectes **directes** sobre la salut física diferits:

Seqüeles de lesions agudes

Pèrdua sensorial

Malalties de transmissió sexual

Embaràs no desitjat, IVE

Patologia obstètrica i perinatal diferida

Infertilitat

Efectes **indirectes** sobre la salut física:

Síntomes somàtics múltiples

Dolor crònic

Síntomes somàtics inespecífics

Síndromes funcionals

Conseqüències per a la salut

- Detenció o retard del creixement i

Derivada de:

- **Violència directa (violència vicària)**
- **Testimoni** de la violència

Con
en s

No ens oblidem dels **assassinats vicaris** com desenllaç final de situacions de violència masclista

- **Malaltia cardiovascular** a l'edat adulta

La detecció del
maltractament **no**
finalitza amb la
posterior derivació i/o
denúncia

Les **consultes d'AP** permeten
mantenir una relació
continuada amb la professional,
tot concedint seguiment de la
situació de violència i de les
seves conseqüències

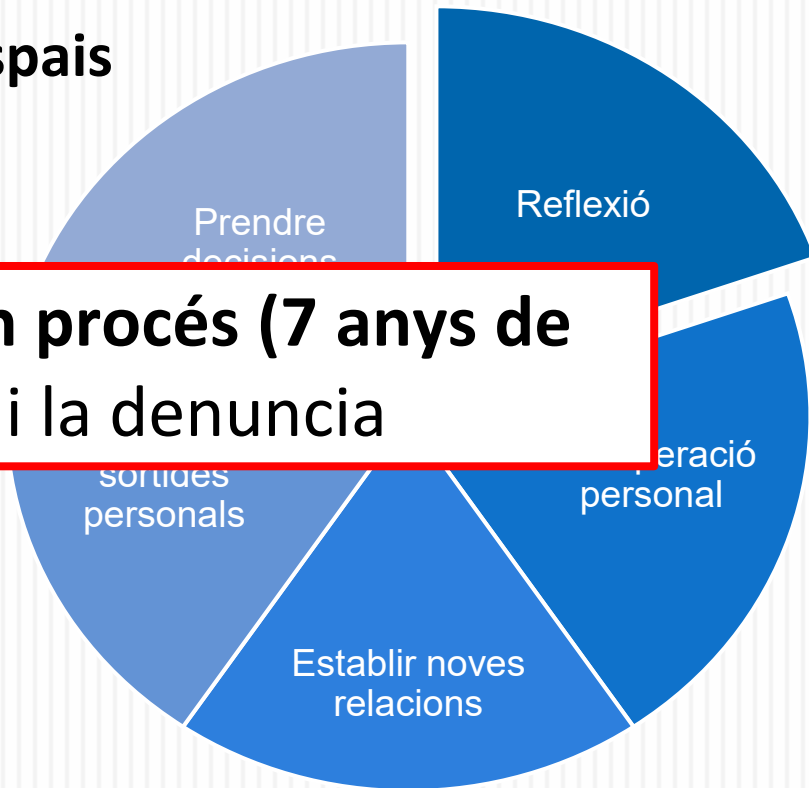
El nostre
objectiu no és
conduir que la
dona abandoni
l'agressor

És iniciar un procés de
presa de consciència i
creixement de la dona:
acabar situació de
victimització

Els objectius de la
intervenció i el pla
s'han de **pactar**
amb la pacient

Importància que les **dones tinguin espais**
i **temps** per a:

Viure en la violència és un procés (7 anys de mitjana entre l'inici i la denuncia

La professional deu

**Creure i
validar les
seues
experiències**

**No
trivialitzar ni
minimitzar el
maltractame
nt**

**No jutjar ni
culpabilitzar
la dona**

**Respectar la
confidenciali
tat**

**Tenir en
compte la
seua
seguretat i
revalorar el
perill**

**Respectar la
seua
autonomia**

**Promoure
l'accés als
recursos
comunitaris**

Acompanyament

L'acompanyament
és un procés: **és la
dona** qui ha de fixar
els objectius de
canvi

Ajudar, però **NO
modificar-ne** la
conducta.

Etapes del canvi

"La meva relació no és un problema"

Pre-
contemplativa

"Canviar és massa difícil. Estic millor així"

Recaiguda

"La violència és un problema. No vull/sé/puc fer res"

Contemplativa

Començar des d'on es trobi la dona

"Estic fent canvis per canviar"

Preparació

"Estic adaptant-me al canvi"

Prevenió de la recaiguda

"Estic fent canvis per acabar amb la violència"

Acció

Si no es confirma la situació de violència...

*"és un fet molt
freqüent"
"ho preguntem a
tothom"*

Consignar la
sospita, els seus
motius i la
resposta de la
dona a la **història
clínica**

Explicar a la dona
**per què fem la
pregunta** perquè
no se senti
estigmatitzada

Deixar la **porta
oberta** de la
consulta

Tenir present la
sosopita en el
seguiment futur

Plantejar-se si
requereix
**comentar la
sosopita amb
altres
professionals
implicats**

Moltes gràcies!